

Назарчук Л. Ю., Коновальчук І. М., Використання дидактичних ігор на уроках математики в початковій школі Специфіка фахової підготовки майбутніх учителів на засадах компетентнісного підходу: досвід, реалії, перспективи. Збірник матеріалів Всеукраїнської з міжнародною участю науково-практичної конференції (29 листопада 2022 року) / за заг. ред. І.В. Голубовська – Житомир: ФО-П «Н.М.Левковець», 2022. – С 100-103.

Л. Ю. Назарчук,
студентка ННІ педагогіки;
науковий керівник – кандидат педагогічних наук, старший викладач
кафедри початкової освіти та культури фахової мови **Коновальчук І. М.**
(Житомирський державний університет імені Івана Франка)

Використання дидактичних ігор на уроках математики в початковій школі

На сучасному етапі розвитку українського суспільства важливим завданням освітнього закладу є виховання всебічно розвиненої особистості, з глибокими та міцними знаннями та навичками самостійної розумової праці.

У законотворчих та нормативних документах: Законах України "Про освіту" та "Про повну загальну середню освіту", Концепції "Нова українська школа", Державного стандарту початкової освіти підкреслюється важливість освіти та всебічного розвитку особистості, наголошується на неповторності кожної дитини, її індивідуальних особливостях і важливості створення сприятливих умов навчання, виховання й розвитку здібностей та інтересів учнів початкової школи.

У Державному стандарті початкової освіти підкреслюється, що проблема всебічного розвитку учнів, їх обізнаності, формування цінностей, талантів, здібностей, наскрізних умінь відповідно до вікових та індивідуальних психофізіологічних особливостей і потреб визначає вимоги до обов'язкових результатів навчання й компетентностей здобувачів освіти на першому рівні повної загальної середньої освіти, і є метою початкової освіти [1]. Досягненню цієї мети та реалізації, пов'язаних із нею завдань сприяє створення вчителем у класі відповідного освітнього середовища та використання в педагогічному процесі широкого арсеналу різноманітних методів і засобів навчання.

Як зазначено в Концепції Нової української школи, кожна освітня галузь, математична зокрема, володіє освітнім потенціалом, необхідним для формування кожної ключової компетентності [3, с. 15]. На уроках математики вчителів важливо добирати такі методи та прийоми, які будуть відповідати психологічним та фізіологічним можливостям учнів і спрямовуватися на формування ключових компетентностей. Одним із таких методів є дидактична гра, яка одночасно й ігровий метод навчання дітей дошкільного віку, і засіб навчання дітей, і самостійна ігрова діяльність, і засіб виховання та розвитку. Проблемі застосування дидактичних ігор у

навчанні учнів початкових класів присвячені дослідження Н. Бібік, Б. Друзя, М. Вашуленка, Ю. Музики, Ж. Піаже, О. Рома, О. Савченко, В. Сухомлинського та ін.

Видатний український педагог В. Сухомлинський писав, що без гри і не може бути повноцінного розумового розвитку, порівнював гру з іскрою, яка запалює вогник допитливості й любові до знань [5, с. 95]. На думку О. Савченко, дидактична гра – це різновид ігор за правилами, засіб цілеспрямованого керівництва вчителем розумової діяльності учнів, а також засіб формування тих пізнавальних структур, які забезпечують можливість самостійно регулювати розумову діяльність [4, с. 191]. І. Куліш визначає дидактичну гру як навчальну гру, котра використовується в процесі навчання, виконує певні навчальні функції, має певну навчальну мету й завдання [2, с. 10]. І. Толмачова наголошує на тому, що мета дидактичної гри формулюється у вигляді ігрового завдання, навчальна діяльність підпорядковується правилам гри, а успішне виконання завдань сприяє досягненню ігрового та навчального результатів [6, с. 345]. Ми визначаємо дидактичну гру як гру, в якій учень активно діє, мислить, де формуються потреби в знаннях, удосконалюються пізнавальні уміння й навички, моделюються людські взаємини.

На думку О. Савченко, дидактичні ігри, які використовуються в початковій школі, виконують такі функції: активізують інтерес та увагу, розвивають пізнавальні здібності, кмітливість, уяву, закріплюють знання, навички тощо [4, с. 192].

Одна з найпоширеніших класифікацій дидактичних ігор запропонована О. Савченко: сюжетно-рольові ігри, ігри-вправи, ігри-драматизації, ігри-конструювання. Авторка зазначає, що ігрова діяльність має форму дидактичної гри, ігрової ситуації, ігрового прийому, ігрової вправи [4, с. 192].

Дидактичні ігри розрізняються за такими показниками: залежно від завдання (підготовка до вивчення нового матеріалу, вивчення нового матеріалу, закріплення матеріалу); від виду дії (розраховані на розумову діяльність, на практичні дії, комбінованого характеру); за формою організації (загальнокласні, групові, індивідуальні).

Учителі Нової української школи використовують різні види дидактичних ігор, що відповідають сучасним вимогам: логічні ігри, ігри з предметами (іграшками, природним матеріалом, сенсорні тощо), настільно-друковані ігри (парні картинки, різні види лото, доміно тощо), словесні.

Розглянемо деякі ігри, які використовують учителі на уроках математики в початковій школі. Прикладами настільно-друкованих дидактичних ігор є: "Математичне лото", "Знайди вірну відповідь", "Знайди пару", "Стільки, скільки в мене", "Які по порядку?", "Знайди число", "Розташуй правильно числа", "Математичний потяг", "Збери робота з фігур", "Впізнай силует", "Збери картинку", "Де помилився художник?", "Вилучи зайве" тощо.

Концепцією Нової української школи передбачено використання в навчанні учнів початкових класів конструктора LEGO. Учителями початкових класів на уроках математики активно впроваджуються дидактичні ігри з шістьма цеглинками LEGO, що наочно показують учням, як утворюються числа, ознайомлюють зі складом числа, дозволяють повправлятися з арифметичними діями, сприяють формуванню в дітей обчислювальних навичок. Дидактичні ігри з LEGO розвивають у молодших школярів логіку, мислення, творчі здібності, формують уміння працювати у групі, спілкуватися, бути толерантним один до одного, виховують охайність, чіткість у роботі, взаємопідтримку [7, с. 30–32]. Учителі активно інтегрують в освітній процес дидактичні ігри "Математичний ланцюжок", "Більше, менше", "Порахуємо та побудуємо", "Хто живе поруч?", "Додавайлики-віднімайлики", "Склад числа", "Ерудит" та інші.

Не менш цікавими є дидактичні ігри з кольоровими паличками Кюізенера. Використання паличок Кюізенера допомагає учням початкових класів закріпити поняття числової послідовності та складу числа, вивчити математичні дії "додавання" та "віднімання", орієнтуватися у просторі "довше", "вище" та інше. Гра сприяє розвитку уяви та творчості, вчить вирішувати завдання самостійно, формувати навички самооцінки та самоконтролю. При цьому ігрові завдання, через які реалізується мета гри, можуть бути різними: скласти поїзд із паличок-вагонів від найкоротшої до найдовшої (дидактична гра "Мандрівка на поїзді"); побудувати за "планом", представленим у вигляді карток із числами, які задають кількість поверхів та довжину, будиночки для іграшок (дидактична гра "Будівельники"); розв'язати вираз на картці для відновлення номеру будинку, куди треба віднести "листівку" (дидактична гра "Вітальні листівки").

Дидактична гра-геоборд (математичний планшет) – багатофункціональна геометрична дошка для конструювання плоских зображень. Приклади завдань: "Зачарована цифра", "Частина та ціле", "Просторове орієнтування", "Скільки цвяхів усередині?", "Неуважний художник", "Дзеркальне відображення", "З яких фігур складено картинку?" та ін. Використання геобордів розвиває в учнів початкових класів логічне, просторове, асоціативне, творче мислення, пам'ять, увагу. У процесі гри з геобордом учень засвоює складні геометричні поняття (форма, розмір, симетрія, периметр, площа), знайомиться з дробами.

Дидактичні ігри можна використовувати на різних етапах уроку – під час вивчення нового матеріалу, закріплення одержаних знань, перевірки вивченого матеріалу, при узагальненні знань учнів.

Отже, використання дидактичних ігор на уроках математики в початковій школі має великий педагогічний потенціал, активізує пізнавальну діяльність, підвищує інтерес до навчання тощо. Перспектива подальших пошуків зазначеної проблеми полягає в обґрунтуванні елементів дидактичної гри.

Список використаної літератури

1. Державний стандарт початкової освіти. Типові освітні програми для закладів загальної середньої освіти: 1-2 класи. Київ : ТД "ОСВІТА-ЦЕНТР+", 2018. 240 с.
2. Куліш, І. М. Дидактична гра як засіб активізації навчальної діяльності студентів університету: автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.09. Київ, 2002. 18 с.
3. Нова українська школа : poradnik для вчителя / під заг. ред. Бібик Н. М. Київ : ТОВ "Видавничий дім "Плеяди", 2017. 206 с.
4. Савченко О. Я. *Дидактика початкової школи* : підручник для студентів педагогічних факультетів. Київ : Генеза, 2002. 368 с.
5. Сухомлинський В. Серце віддаю дітям. Київ : Рад. шк., 1977. Т. 3. С. 95.
6. [Толмачова І. М.](#) Змістова характеристика дидактичної гри як методу навчання. *Молодий вчений*. 2016. № 2. С. 344–347.
7. Шість цеглинок в освітньому просторі школи : методичний посібник / упоряд. О. Рома. Київ, 2018. 32 с.